

Психология в писма

Цвета Таманова

ПСИХОЛОГИЯ ЗА
ДЕЦА

Знамогическо
училище

Библиофилско издание

СЪДЪРЖАНИЕ

- 1 ○ Детето и играта
✓ Игра
- 2 ○ Детето и езикът
✓ Тест
- 3 ○ Детето и самостоятелността
✓ Рисунка на успеха
- 4 ○ Детето и чувството за отговорност
✓ Опит
- 5 ○ Детето и изкуството
✓ Куклен театър
- 6 ○ Детето и успехът
✓ Дървото на успеха
- 7 ○ Братя и сестри
✓ Автопортрети и портрети
- 8 ○ Детето и лъжата
✓ Игра
- 9 ○ Детето - традициите и семейните ценности
✓ Проучване

Всяко дете се ражда със стремеж да опознава света, да общува с него, да го променя и усъвършенства. Всичко това може да бъде открито в игрите на децата. Те са пряко свързани със здравето – психическо и физиологично. Всеизвестен факт е, че здраво дете е онова, което може да се забавлява, да изследва, да търси и намира. В този смисъл играта подпомага растежа, води до усъвършенстване на междуличностните взаимоотношения и тези в група. Това, което характеризира и определя играта е степента на вглъбеност на детето в нея. От съществено значение е дълбочината на преживяването по време на игра. То е сходно с отдръпването и пренасянето във фантазия, преживявана като реалност. Все едно сън, който оживява, задоволява желания и носи опит, знание и спокойствие. Това е

състояние, което е много подобно на концентрацията при по-големите деца и възрастните.

Играенето предполага наличието на базисно доверие. Ако такова липсва, детето се чувства блокирано и възможностите му да символизира и твори са силно ограничени. Когато е сигурно, детето се интересува от всичко, което вижда, опитва се да го хване, отвори или разглоби. Осезание, миризми, вкусове, форми и цветове – то се нуждае от това да опита от всичко. Щастливо е, когато друг присъства и споделя преживяването му, особено родител, който показва, че играта на детето е важна за него, интересна е и забавна.

Много често, загрижени за здравето и благополучието на децата, родителите им ги обсипват със забрани и ограничения. „Не пипай! Не ходи там! Не тичай! Не си играй с това! Това не е за теб!“ Има деца, които често чуват подобни думи. По този начин те се чувстват разколебани, с усещане, че навсякъде ги дебне опасност, от която следва тревожност и страх. Ако споделим с децата какво чувстваме и от какво се опасяваме, ще се

доближим много до тях. Така ще започнем да говорим на един и същи език. Ако на детето е била давана възможност да изразява своите емоции и те са били зачитани и уважавани, то тогава то ще може да ни чуе, да ни разбере и да се вслуша, а след това да направи своя избор. По този начин се създават отношения на доверие и зачитане.

Смисълът на играта се съдържа в развитието и упражняването на всички способности и дадености на детето. Играта учи, формира, променя и възпитава. Тя може да създаде положителна мотивация, за да бъде подтикнато детето към дейности, които изискват неговото активно участие, учебни и други отговорности. Може да спомогне и за преодоляването на различни страхове, като например, страх от учебните занимания и изпитни ситуации, нова обстановка или хора и т.н. Ако успеем да създадем желание у детето, то ще постигне всичко.

Въображаемата и фантазна ситуация кара детето да се чувства създател и активен участник в обучението. Играта стимулира изследователско поведение, което е насочено към търсене и

усвояване на нова информация. Чрез нея се стимулират познавателните способности, наблюдателност, съобразителност и любознателност. Играта развива мисленето на детето на нова, по-висока степен и формира способността към абстрактно мислене и обобщаване.

Ролевата игра развива вниманието и паметта, тъй като детето е водено от стремеж да разбере и по най-добрия начин да пресъздаде своята и на другите участници роля. Това от една страна спомага детето да се идентифицира и да отъждестви себе си с даден образ, а от друга страна формира познавателни способности, които имат първостепенно значение за успешността му в училище.

В играта се формира самосъзнанието на детето. То се научава да спазва правила, да приема ограничения и да се съобразява с чужди желания. Посредством игра децата изграждат своя позиция, мнение и отношение към всичко онова, което ги заобикаля. Всичко пасивно понесено, децата активно прилагат върху своите играчки и го правят

водеща тема в своите игри. По този начин те го преработват, осмислят и осъзнават. Формират понятие за свобода, ограничения и забрани, както и възможност да разграничават своята от чуждата воля и отговорности. Така те развиват своята активност, инициативност и предприемчивост, които им помагат да преодолеят трудностите и да посрещнат предизвикателствата.

Всяка игра е посредник на желания и носи удовлетворение. Тя дава възможност да изразим своите чувства и да ги споделим, а това означава, че първоначално чрез играта се научаваме да бъдем, научаваме се да живеем, както със себе си, така и с другите.

гра

Предлагаме ви две ситуационни игри за развитие на детското въображение и мислене, които дават възможност на детето да отреагира на свои преживявания:

1. "Пътешественик"

Има водещ на играта, който се обръща поименно към някое от другите играещи деца и го кара да разкаже за негово невероятно пътуване. Например: "Георги, ти си бил на Северния полюс, разкажи ни какво ти се случи там? Какво видя, как пътува, какви са хората и животните там? Какви са домовете им?" и т.н. Пътешественикът трябва да се опита да разкаже с най-големи подробности, като

включи в разказа си и цветове, и звуци, и каквото допълнително прецени, за да стане максимално ясно. Целта не е да се проверят точността на знанията на децата, макар и това да се успява в някаква степен, а по-скоро да се стимулира въображението им. Пътешествията могат например да бъдат: До центъра на Земята; В Космоса (съответно на някоя планета или на Луната); В дълбините на океана; В гнездото на орела; В къщата на Мечо Тух; В страната на сънищата... Всичко е въпрос на фантазия.

2. "Моята сцена"

Тази игра заимства техники от психодрамата и се състои в следното: отново се избира водещ, който предлага на някое от децата да изиграе някаква ситуация. Актьорът сам избира каква да бъде тя и кой ще му партнира на сцената. Дали ситуацията е реална или измислена, зависи от актьора. И в двата случая се разкриват неща, които са важни за детето, защото интерпретацията на ролята е от значение.

***ИЛИ ЗА ЗНАЧЕНИЕТО НА ВСИЧКО ОНОВА,
КОЕТО КАЗВАМЕ НА ДЕЦАТА ИЛИ ПРЕД ТЯХ***

Чрез езика детето се запознава със света около него. Това е един непознат свят, изпълнен с представи, свят на удоволствия и желания. За детето всичко е език, който има много важно значение. Това е така, защото то живее изцяло потопено в езика чрез слова, образи, вибрации, ритъм, мимика и жестове. Детето не знае и не разбира, че е дете. То осмисля и осъзнава кое е то сред лицата и звуците, които вижда и чува. Изглежда така, сякаш се отразява в тях. Веднъж чуто едно послание, остава в съзнанието му и детето може да мисли за него. Ето защо е важно да се говори на бебето още от самото раждане и да му се дава словесен израз на всичко онова, което го

заобикаля или изпитва. Например, пронизващата болка в коремчето би могла да бъде преживяна много по-леко, ако плачещото бебе или малко дете бъде прегърнато и нежно му се каже какво се случва с него: „О, миличко, не се бой, просто коремчето те боли. Сега ще ти дам едно лекарство за него, ще го притиснем, ще го затоплим и то ще мине. Всичко ще бъде наред!“ Това, от което има най-вече нужда детето, е от символ, т.е. от слухови, звукови усещания, от езикови послания, който да му помогнат да даде име на онова, което изпитва. Чрез езика се осъществява среща между психиката на бебето и тази на възрастния. Какво ще е качеството и дълбочината на връзката между тях е в пряка зависимост от символите, които ги свързват.

Ако не участва в близко общуване с възрастния, детето е поставено в невъзможност да се изрази и да бъде разбрано. Това е своеобразно насилие над него и то може да стане враждебно. По този начин детето се опитва да установи връзка и да се заяви в нея. Тази враждебност крие символичен характер, тя е едно послание, което е важно да бъде чуто. В езика трябва да се влага истина и да бъдем

автентични в своите чувства, защото думите имат голяма сила, те могат да белязват. Още в първият миг след раждането не е все едно какво ще възкликнат близките: „Е, какъв юнак, гласовит и с характер!“ или „Ето го и нашия малък разбойник!“ Такива думи могат да се окажат определящо важни и дори да провокират едно или друго поведение у детето, въпреки че то в първия момент няма да проумее смисъла им. Важното е, че са изречени и то е свързано с тях, а майка му в единия случай има повод за гордост, а в другия чува, че може би ще има трудности да отгледа и възпита почтен и добър човек. Именно това е залегнало като елемент в приказките, когато орисници чрез думите, които изричат над люлката на бебето, имат магическата сила да предопределят дарбите му, трудностите и успехите, през които ще премине.

Светът на децата е изпълнен с желания. За желанията може да се говори и по този начин да се постигне някакво въображаемо тяхно задоволяване. Именно в това се крие основната разлика между желания и потребности. Потребностите са тясно свързани с тялото и са нещо, което се повтаря почти по един и същи начин, те са близки до

навика, докато желанието е нещо много по-духовно и винаги е нещо ново. Това е важно да се отбележи, защото е пагубно да се възпитава чрез задоволяване на всички желания. Веднъж задоволени, те се превръщат в потребности, които започват да налагат своите изисквания и то все по-интензивно и по-интензивно. Неслучайно Оскар Уайлд казва, че „единственият начин да се отървеш от изкушението е да му се отдадеш“, а след това то престава да е изкушение и загубва магията си. Възрастните, натоварени с отговорността за възпитанието, не винаги смятат за подходящо или нямат възможност да дадат онова, което детето желае. В такъв момент то трябва да се подтикне да говори подробно за това, да бъде изслушано внимателно, като го поощряваме и мотивираме. Дори и да не удовлетворим желанието, трябва да го уважим, да го оправдаем и да го облечем в думи. Чрез споделяне на желания, възрастните могат много качествено и емоционално да общуват с детето и по този начин чрез думите да му се разкрива и обяснява света.

Езикът е задължителен, когато искаме да помогнем на детето да приеме някаква значима

загуба, болест, недъг, осиновяване, расова принадлежност или религиозни убеждения в семейството, които го карат да се чувства по-различно от другите деца. Много погрешно се смята, че в подобни случаи трябва и че дори ще е по-добре, ако им се спести истината и бъдат заблуждавани с неверни истории. Детето има способността да усеща и то интуитивно вече всичко знае, така че измислицата, премълчаното или неистината само ще подкопае доверието му във важните за него възрастни. Малкото дете е много откровено, често много повече от възрастните, и за него думите имат своето пълноценно значение, влага емоция в тях, а не изрича просто машинално нещо си. Ето защо има случаи, в които за детето е странно и нелогично защо трябва да каже на някакъв човек нещо, пък било то и само като израз на добро възпитание.

Творчеството също е език. То е много близко на децата, защото е език на чувства, най-вече на любов и на желания. Чрез творчеството детето общува, казва кое е то, къде е неговото място, кои са хората около него и в какви взаимоотношения е то с тях. Детето пресъздава в творчество само

значими за него неща, които иска да сподели. За
възрастните остава да го чуят и по този начин на
свой ред да му кажат колко то е значимо за тях.

Това е Асоциативен тест (по К. Юнг), чрез който се разкриват несъзнавани нагласи, представи и очаквания. Той дава възможност на децата да разгърнат своето въображение и да споделят неща, които са несъзнавани, но са определящи за тях.

И така, представете си, че сте тръгнали на разходка и сте в началото на пътя, по който сте поели. В далечината се вижда гора. Трябва да помолите детето да отговори на няколко въпроса:

1. Как си представяш дърветата в гората - ниски ли са или високи? Гората мрачна, усойна и страховита ли е или е слънчева и буди приятно и ведро настроение?

2. Представи си, че вече си в гората. Отговори ми! Каква е тя - с иглолистни или широколистни дървета? Или пък смесен тип? Дърветата ниски ли са или високи?

3. Сега тръгваш по една пътека в гората и съвсем скоро намиращ един ключ. Кажи ми какъв е този ключ? Малък и ръждясал или красив, златен, голям, с орнаменти? Какво според теб отключва този ключ - някоя схлупена колибка или прекрасен замък?

4. Продължаваш своята разходката. По пътя срещаш любимото си животно и това много те радва. Кое е това животно? Опиши ми го! Какво харесваш в него?

5. По пътя през гората имаш нужда от още компания. Кое друго животно би искал да срещнеш? Защо точно него?

6. Почти си стигнал края на гората, но там те среща едно чудовище. Опиши ми моля те как си го представяш?

7. Вече си излязъл от гората и пред теб се появява море. Опитай се да си го представиш! Как

изглежда то? Бурно ли е или спокойно? Мрачно или слънчево е? Какво ти се иска да направиш - да се потопиш във водата и да се изкъпеш в морето или да останеш на брега и да се припичаш на слънцето? Смяташ ли, че морето крие някаква опасност? Страхуваш ли се от него? Смяташ ли, че има подводни течения, остри скали, нещо, което да ти навреди?

А ето и тълкуването на теста:

1. Гората е символ на твоята личност, но така, както смяташ, че те оценяват другите. Разбира се светлата и приветлива гора е хубав сигнал, а мрачната - точно обратното.

2. Представите ти за „гората отвътре“ дава отговор на въпроса каква е твоята собствена преценка за себе си. Идеалният вариант е, когато представите за гората „отдалече“ и „отвътре“ съвпадат, защото това ще означава, че имаш реална самооценка и няма съществено разминаване. Ако не е така, е добре да се помисли за причините. Иглолистната гора показва, че си по-скоро рационален тип, прагматик, а широколистната гора - издава една

по-емоционална и чувствителна натура. Смесената гора крие нееднозначен, може би по-сложен, противоречив характер. Високите дървета издават високи амбиции, а и когнитивни заложи, ниските – обратното.

3. Ключът, който намиращ на пътя е асоциация за отношението ти към другите хора. Малкият и ръждив ключ показва, че не си твърде склонен да се раздаваш, защото не очакваш кой знае колко от околните или пък си разочарован в известна степен и интересът ти към тях не е голям и т.н. Големият ключ показва, че си общителен, внимателен в общуването, склонен си да се раздаваш, щедър си. Ако ключът отключва замък, това е добър знак. Връзките, които създаваш са трайни, привързаността, на която си способен, е голяма. В приятелството влагаш много емоция. Колиба или хижа показва една по-голяма практичност, без силни емоции. Доброто и лошото са поставени на една постоянна преценка, а понякога преобладават разочарованията или отчуждението.

4. Любимото животно, което срещаш и поражда у теб хубави чувства символизира твоите собствени черти от характера, които сам харесваш или на които разчиташ в трудни моменти. Асоциативно това си самият ти!

5. Другото животно, от което се нуждаеш за компания, символизира партньора, който привличаш. Отговорът дава възможност да се разбере какво всъщност търсиш, очакваш и в действителност харесваш у другия. Животното, което си избрал в този случай, е асоциация на твоя любим човек и партньор.

6. Чудовището, което срещаш на изхода, представлява сборен образ на твоите страхове. Много е важно да се поговори, ако то е твърде огромно, твърде заплашващо. Дали наподобява човек или е съвсем въображаемо?

7. Морето символизира чувствата ти, начина, по който обичаш, съответно любовта, която предизвикваш. Спокойното море означава, че конфликтите ти са чужди, цениш разбирателството и добрите взаимоотношения. Бурното море е символ на точно обратното – неспокоен характер и

бурни отношения. Подводните камъни са символ на очаквани препятствия, нечестност, заплахи и трудности.

ДЕТЕТО И САМОСТОЯТЕЛНОСТТА

Взаимната зависимост между хората съществува от раждането и продължава през целия живот. Тя може да е емоционална, интелектуална или духовна, в зависимост от различните взаимоотношения на всеки човек. Детето изпитва особено силна зависимост от родителите и това е разбираемо. Опасност крие възможността тази зависимост да се подкрепя и изразява в изнудване и заплахи. Защото, когато поддържаме зависимостта и се противопоставяме на самостоятелността на детето, макар и в много от случаите несъзнателно, даваме повод на детето да се чувства безпомощно, неспособно, а от това естествено се стига до емоции като недоволство, притеснение и гняв. Всички тези емоции имат силата да разрушат доверието на детето към

неговите родители, както и собственото му доверие в себе си. От родителските съвети, напътствия и съответно възприетите от тях стереотипи, зависи до колко детето ще бъде успешно, спонтанно и справящо се в живота като възрастен. Възпитанието върви заедно с приучването към самостоятелност. Чрез уважение и зачитане на желанията на децата би могло да им бъде позволено да изявят себе си. Много често, в стремежа си да поставят своята рамка и да реализират своята представа, възрастните възпират децата в техните начинания, назидават ги за несъществени неща и напълно безсмислено ги обсипват с непрестанни напътствия за това какво трябва, какво не трябва или как трябва, как не трябва да се прави. Това създава липса на свобода, която е толкова необходима на децата.

За да насърчим самостоятелността, можем да започнем с няколко много важни стъпки, които са основополагащи в това отношение:

1. Даденото право на избор. Ако на детето се предложат няколко алтернативни възможности и му се даде правото да избере някоя от тях, то ще се

ангажира много повече, ще цени и ще защитава своя избор, а и не на последно място, ще бъде уважено и зачетено и ще се чувства свободно да дава свои идеи или предложения.

2. Показаното уважение към усилието, което влага в своето занимание, създава самочувствие на детето, дава му сили да продължи и да се справи с работата си. Това е и начин то да се почувства разбрано, оценено и подкрепено, защото положените усилия са ключови и всичко опира до тях. От родителите и учителите зависи детето да разбере, че положените усилия са по-важни от постигнатите резултати. Често срещана грешка е да се акцентира главно на финалното постижение. Много по-мотивиращо е, ако бъде дадена поощрителна оценка по време на полаганите усилия, защото ако ги има тях, успехът неминуемо ще дойде.

3. По-малко, но по-точно зададените въпроси ще провокират в детето желание да разкаже, но само ако ви почувства истински съпричастни, а не нахлуващи в личното му пространство. Така то ще има усещането за свой собствен свят от хора и

събития, който е важен за родителя, но е и уважаван и зачитан от него. Детето ще почувства, че му се дава възможност за избор дали да сподели нещо от този свят.

4. Децата се опитват да опознаят света, да го разгадаят и да разберат по какви правила и закони се случва живота. Ето защо те много често са извор на въпроси. Ако отговорите, които родителите дават на децата си, не са твърде обстоятелствени или твърде категорични, а съдържат възможност за размисъл и догадки, то тогава детето би могло да се стимулира и да се научи само да изгражда хипотези и да достига до истината, която го интересува.

5. В отношенията на родители и деца няма равнопоставеност и това е разбираемо и естествено. Родителят знае, детето - не, родителят може, детето - не, родителят е по-голям и по-силен, задава правилата, той може да награждава или наказва и още много причини обуславят тази разлика. Именно благодарение на нея се изгражда и развива способността за общуване с авторитети. Авторитет означава способност, власт, но и

отговорност. Родителите могат да подпомагат децата си и да ги поощряват да общуват с авторитети, които са извън дома. Търсенето на отговори би могло да ги отведе при учител, лекар, съсед, продавач и т.н. За тази цел е необходимо да сме достатъчно уверени и силни, за да понесем признанието пред детето, че има и други начини и хора, които да му дадат важни за него неща. Това е от много голямо значение за юношите, за които основен авторитет стават връстниците и членовете на групата, към която принадлежат.

6. Ако има сигурен начин да подтикнете едно дете да опита нещо, то това е да му дадете кураж, да му покажете, че вярвате в неговите възможности, колкото и големи да са мечтите му. Детето не е убедено и дори в повечето случаи не знае какво може и какво не. Колкото повече е стимулирано и подкрепяно в своите търсения и желания, толкова ще е по-смело и по-уверено и ще опитва, няма да се отказва лесно, ще намира нови възможности. Най-лесно е да се даде готов отговор и решение, но много често децата се стремят да го намерят сами, опитват десетки пъти, докато се убедят в истината, а през това време

имат нужда само от търпение, разбиране и уважение.

7. Изтъквайте силните страни, възможностите и талантите, а не слабостите на децата. Всяко дете има и едното, и другото, но е много важно кое от тях е в погледа на неговите родители и учители. За да развие своя потенциал, едно дете има нужда да усеща, че вярват в него. Доверието е в основата на всяка пълноценна връзка.

Материали:

Голям лист бяла хартия, маркери, маслени пастели, двустранно тиксо.

Процедура:

Помолете детето да нарисува на големия бял лист, като колаж, своите успехи. Нека под всяка рисунка

да напише мястото и датата (или поне годината), на която са се случили тези техни постижения. Може да се завърши с рисунка на успешно постигнатата следваща цел. След това намерете видно място в стаята на детето и поставете рисунката.

Разговор:

След като приключи с рисуването, е желателно да се проведе разговор с детето. Помолете го да разкаже подробно как е постигнало то тези свои успехи, как се е чувствало. Изследвайте заедно значението на успеха като направите изводите за това до какво е довел той, какво се е изисквало, за да бъде постигнат, но и какво му е дал, както и какви възможности и способности има детето, за да успее.

ЧУВСТВОТО ЗА ОТГОВОРНОСТ

Отговорността предполага, че човек си дава сметка за своите действия и последиците от тях. Отговорният човек може да се приеме за виновен, ако предварително желаният резултат значително се е разминал с получения. Вижда в свое лице изпълнителят, който става причина за един или друг изход на нещата, инициира промените в личния си или професионален живот и може смело да посрещне всичко онова, което те ще предизвикат. Тези способности са в пряка зависимост от степента на развитие на самосъзнанието. При малките деца то не е силно развито. За тях е по-характерно да приемат, че причините за всичко онова, което им се случва или преживяват идва някъде отвън. Тогава, когато видят прекия резултат от свое собствено действие,

децата са особено въодушевени. Могат да продължават да го правят в продължение на много време, без да се намали удоволствието, което изпитват. Това е първата стъпка към осъзнаването на факта, че детето със своята намеса променя нещата или ги създава. За истинска отговорност обаче му е необходима способност да може да прогнозира крайния резултат и последствията от него, т.е. трябва да знае след кое негово действие се получава одобрение, а след кое – не, и защо – какви са причините то да бъде спряно, какви са опасностите и рисковете, които то крие. Така постепенно детето разбира правилата, нормите и границите, с които се налага да се съобразява. От тук се поставят основите на чувството за отговорност. Това чувство ще предопредели до голяма степен отношението на детето към всичко, което в бъдеще ще прави в своя живот.

Когато детето тръгне на училище, изискванията към неговата отговорност стават все по-големи. В тази възраст е хубаво то да има свои собствени „зони на отговорност“, които са свързани с неговите вещи (дрехи, играчки, учебници и тетрадки), а защо не и цялата стая или поне

бюрото. То вече може да е отговорно за външния си вид, здраве и хигиена, да пази природата и вещите на другите. Не е желателно от детето да се изисква по-голяма отговорност, отколкото може да понесе. Като цяло, осъзнаване за пълна лична отговорност може да бъде постигната във възрастта между 18 и 25 години.

Въпреки това, за някои личности и след тази възраст остава проблемно понасянето на отговорност, като това може да се превърне в устойчива характеристика, определяща съответно поведение.

От какво зависи успешното изграждане на чувство за отговорност? През какви етапи преминава то и от какви условия бива повлияно? На тези въпроси е важно да потърсим верните отговори, защото от чувството за отговорност зависи с каква готовност децата ни ще се включат в живота, до колко ще са успешни, справящи се, ангажирани и смели в поставянето на целите пред тях.

Родителите полагат основите на това децата да изградят своя преценка за това кое е полезно,

важно, добре и хубаво да бъде правено и направено и кое не. Т.е формирането на отговорно отношение е в пряка зависимост от начина, по който родители и деца си комуникират, от това каква е връзката между тях. Онова, което правят заедно и с помощта си един на друг, е основното средство или по-скоро начин да се постигне отговорност.

Децата се приучават на работа чрез задачите, които им поставят в началото родителите, а впоследствие и учителите. Важно условие е тези задачи да съответстват на нивото на развитие на децата и да бъдат достижими за изпълнение от тях. По този начин постигнатият успех ще носи удовлетворение, ще провокира и стимулира.

Децата много обичат да бъдат включени в съвместна дейност със своите родители. Ето защо всичко, което касае семейството, е важно за тях. Как и доколко ще им бъде позволено да се включат, това е решение на родителите. От тук следва да изведем още един значим фактор за формиране на отговорност у децата, а именно: стила на родителско отношение. Ако в дома царуват твърде строг контрол, в съчетание със забрани и ограничения или точно обратното -

„всичко е позволено“ и нищо не се отказва, то тогава не се получава необходимия резултат. Не се получава, защото в единия случай инициативата на детето се потиска, неговата естествена спонтанност и стремеж към изследване, любознанието му се пречупват, а в другия случай израстват деца, които трудно контролират своите пориви и не успяват да отложат получаването на задоволяване на потребностите си. Всичко това ги прави несправящи се, лесно губещи интерес и трудно концентриращи вниманието си. Най-резултатен е варианта на комуникация между родители и деца тогава, когато има ясни и точни правила, които са представени на детето, обяснени са му и са обсъдени с него. Само когато детето види смисъла от въведените правила в семейството, то ще се стреми да ги спазва, в противен случай ще бъде водено единствено от желание да избегне някакво неприятно преживяване като наказание, смъмряне или ограничение. Освен това е много полезен примера, който родителите дават на детето си. Децата са много наблюдателни и сензитивни, те отчитат и най-малките несъответствия на това, което казват

мама и татко и онова, което правят. В началото тези несъответствия ще ги объркат, ще ги вкарват във вътрешен конфликт, но в последствие ще станат модел на поведение, а това е и първата крачка към лъжа и бягство от отговорност.

Във формирането на чувството за отговорност има няколко нива, които съответстват на степента на овладяване на дейността от детето:

- ✓ На **първото ниво** детето е в качеството на помощник на родителя. То се обучава, отделя основните елементи и може да разкаже за това какъв резултат очаква да получи.
- ✓ На **второ ниво** детето се нуждае от напомняне и контрол. Стимулиращо е, ако те се извършват в спокойна атмосфера и търпеливо. Това е много важно ниво и изисква повече време, а за детето е свързано с преодоляване на трудности и приемане на промяната.
- ✓ На **третото ниво** детето може и има желание да изпълнява дейността самостоятелно. Ако са били добре преминати предишните две нива, то до това неминуемо успешно се достига. В

противен случай има недовършена работа и трябва да се върнем на нея.

Важно е да се отбележи, че има някои условия за постигането на чувство за отговорност у децата:

- Самоуважение;
- Разумни ограничения;
- Продължителност и постепенност;
- Отчитане на възрастовите и индивидуалните, характерови особености на детето;
- Отчитане на личния му опит.

Много полезно е да бъдат оценени усилията, които детето полага в онова, което прави, и да бъде поощрявано.

Ако бъдат спазени някои правила в общуването, те ще способстват с лекота и съвсем естествено отговорността да премине в ръцете на детето.

- Не помагайте, ако детето не търси помощта ви. В стремежа да се намесва, родителят дава послание на детето, че то не може да се справи

само. Това го прави несигурно и спира инициативата му.

- Потърсена ли е вашата помощ, то тогава непременно намерете начин да я дадете, но само толкова, колкото е поискано от вас. Може би на детето му е нужно съвсем малко и ще успее да продължи само.

- Постепенно, но без проява на съмнение, се оттегляйте от отговорността, която сте решили да прехвърлите на детето. Объркващо е, ако веднъж то носи отговорност, а в следващия момент някой друг се грижи вместо него.

- Не се опитвайте на всяка цена да спестите негативните последици от действията на детето, както и от неговото бездействие. Само по този начин то ще успее нагледно да разбере какво е да си отговорен и ще стане по-съзнателно.

Ако решите да опитате:

Подгответе списък с обикновени, ежедневни задължения, свързани с поддръжката на дома. Бихте могли и е желателно да го направите заедно с вашето дете – нека и то да даде своите идеи. Споделете какви са стъпките, по които тези задължения се изпълняват. Предложете на детето да си избере едно задължение, на което то да стане отговорник. Не е желателно детето да отговаря за повече от едно задължение. Можете да изработите заедно табела, значка или друг отличителен знак, на който да е отбелязано:

ОТГОВОРНИК ЗА

Ако имате повече от едно дете, можете да въведете някаква форма на редуване. Редовно обсъждайте постигнатите резултати с децата. Бихте могли да имате регулярни семейни събирания, на които с търпение, внимание и такт да споделите своите впечатления. Нека и децата разкажат срещат ли трудности, кое е онова, което им прави впечатление, носи им удоволствие и радост. Новите отговорности трябва да бъдат приемани в някаква степен като игра, да бъдат сравнително леки, но резултатите да бъдат лесно видими. Например, детето може да се грижи за ново цвете в дома. Това цвете може да бъде предварително избрано заедно с родителите, да му бъде обяснено какви грижи изисква то и какви опасности го заплашват, ако не ги получи. Ако детето е по-голямо, би могло да се грижи за всички цветя в дома.

Допълнителният бонус от това детето да поеме отговорност за определена дейност е, че семейството ще бъде по-сплотено и задружно. Това е усещане, което е много градивно за децата и изключително полезно в тяхното израстване.

ИЗКУСТВОТО

Децата изпитват радост и изглеждат щастливи, когато се докосват до изкуството. Без значение дали те го създават или го наблюдават, то всеки път им въздейства, увлича ги и най-общо подпомага тяхното развитие.

Изкуството е уникално явление – територия човеческа. То е създадено от хора и е предназначено само за тях. Чрез разкриване на духовния свят на твореца, изкуството въздейства пряко на душата на всички онези, които имат досег с него. То предизвиква доброто, благородното и прекрасното, учи и възпитава. По отношение на децата изкуството е от изключително значение. С негова помощ те черпят опит и преодоляват свои

негативни чувства като страхове, агресивност и тревога.

За възпитанието на децата изкуството е важно не само като средство за себеизява или като еталон за красиво и хармонично. То също е и начин детето да открие, докосне и опознае света, в който живее, с неговото многообразие и истини, да овладее знания, с които да може по-добре да го разбере. Чрез изкуството детето се запознава с понятия като цвят, оттенък и форма, размер, мащаб и перспектива и др. В резултат на това познавателната дейност на децата се стимулира, става по-активна и бърза, усвояват се базови понятия и се развива образно мислене. Всичко това подпомага способностите за фантазиране, което е в основата на изкуството. Децата, които са започнали да творят от съвсем малки, показват по-големи възможности след това в училище при усвояване на нови знания.

Има много видове изкуство: живопис, скулптура, музика, танц, литература, кино, театър, архитектура и т.н. То ни заобикаля непрекъснато и по един или друг начин ни въздейства още от

раждането. Още преди да проговори, детето чува песните, които му пее мама и се опитва да подражава като тананика нежни звуци. Следват приказките, с които по един магичен начин разбира за отношенията, хората, доброто и злото в света, който го заобикаля. Много скоро от зрител на изкуството, детето се превръща и в творец, защото на него са му близки всички форми на творческа изява. На определен етап от своето развитие то с започва да рисува, да пее, да танцува и да играе роли, да съчинява истории и т.н. Ако бъде подкрепено, детето може да развие своята наклонност в талант. Само ако реално го има, разбира се. Съществуват много теории и изследвания, които се опитват да дадат отговор на въпроса дали е възможно талантът да бъде създаден и след това развит. Някои от идеите са в подкрепа на това, че всички деца се раждат с големи заложи и само ако бъдат подкрепени по необходимия начин, те биха могли да се развият до степен на гениалност. Това обаче не е съвсем така и от подкрепата не всичко зависи, както и от наследствеността. Много родители имат желание да видят в своите деца вродени големи заложи,

но това не винаги е възможно. Роденото в семейство на музиканти, художници, или артисти дете е много вероятно, но не задължително, да има изразен талант, интереси и стремежи да се развива точно по пътя на своите предци. Важно е да можем да разграничим онова, което е желано, и реалната ситуация, защото децата са малки хора, родени със своите уникални особености, които могат да са много по- различни от нашите.

Когато твори, детето не се интересува от крайния резултат, а се отдава на удоволствието от процеса, при който разкрива и своеобразно споделя своите мисли и чувства. Този процес съдържа в себе си голяма психична енергия, за която няма правила и закони, а само несъзнавано, което се разкрива. Ето защо можем да кажем, че детето преживява процеса на творчество.

Пресъздаденото може да е абстрактно, да няма логическа връзка, да е съвкупност от несъвместими детайли, да наподобява сънищата, които се случват, без да знаем защо. Поради тази причина не е нужно да бъде питано детето какво е нарисувало на своята картина. То може въобще да не е рисувало нещо конкретно, а само своите

мисли, чувства и желания. А те често са тайна дори и за него, защото то няма достатъчно опит и разбиране, или защото са несъзнавани. Ако настояваме на въпроса „Какво си нарисувал този път?“, детето може да остане с впечатлението, че задължително трябва да има конкретно изображение на картината и това да сведе творчеството му до рисуване на еднотипни къщи, дървета и фигури, природа и др. Това би било своеобразно отдалечаване от творчеството и съответно от себеизразяването. Ако детето е нарисувало някой или нещо конкретно, то само ще ви разкаже за него. Вие бихте могли деликатно да споделите собствените си чувства от въздействието на неговата картина, без да оценявате крайния резултат. От това естествено ще се стигне до момент, в който и детето ще започне да споделя своите емоции.

За творчеството са необходими материали, фантазия и вдъхновение, но и известни рамки, които са зададени от родителите. Както във всяка дейност, на детето трябва да му бъде показано, че има нужда да бъде проявено съобразяване с приетите правила и норми на дома. То може да

иска да изрисува всички мебели или стени у дома, но ако това е неприемливо, деликатно може да бъде отклонено неговото желание, като му бъде предложена алтернатива: да рисува върху по-голям лист, който да бъде след това закачен на стената в неговата стая, или да излезете навън и с тебешери по асфалта да нарисува всичко, което желае, а бихте могли и от картон да направите къща, стените на която да бъдат изпъстрени с неговите рисунки.

Възрастните трябва да имат пред вид, че децата виждат заобикалящия ги свят по съвсем различен начин. За да ги разберем и подкрепим, трябва да се опитаме да погледнем през техните очи. За всяко дете е огромна радост да покаже какво вижда и преживява и да може да го сподели със своите родители и учители. Съвместните творчески игри, споделените фантазии са изключително вдъхновяващи за детето и спомагат много за развитието на неговото въображение, мислене, памет и психика. Те ще променят не само взаимоотношенията ви с децата, като ги направят по-емоционални и осъзнати, но ще променят и вас. Онова, което е от най-голямо значение за това,

детето да бъде поощрено в опитите си да твори, е да има свободата да се изяви, да може да избира как да го направи, да не се страхува да сгреша или да не успее. Страхът е най-големият враг на творчеството. Едно дете, което е обиждано или заплашвано, ще блокира всякакви стремежи към опознаване на света и себе си, ще се затвори и ще се опита да стане това, което искат от него, като забрави кое е то в действителност. Чрез обичта и приемането можем по най-добрия начин да подпомогнем детето да намери своето място, което предполага да попадне там, където ще му е най-интересно, където ще му е най-приятно и където ще може да прояви и усъвършенства своите заложби и способности.

Изкуството дава прекрасни възможности за изява на деца, които имат известни ограничения в своето развитие или такива със специфични потребности. Всепризнат е фактът, че за тях творческата изява успява не само да развива, но в известна степен и да коригира и компенсира проявите на състоянието им. Ето защо във всички програми за обучение и рехабилитация изкуството е силно застъпено.

Всеки възрастен е бил преди това дете, но често се случва в един момент да забрави, че за децата всичко, което преживяват, е от огромно значение. Емоционалността им е ярка, силна и предопределя тяхното поведение. Има и един специфичен момент, характеризиращ възприятията на децата. За тях времето тече много бавно. Това е така, може би, защото спонтанността и трудното отлагане във времето е нещо много характерно за всяко дете. Завладяно от силна емоция, то трябва да има начин да я разтовари, а не да остане насаме с нея. Децата, които не са могли с помощта на творчеството да споделят с другите своите преживявания, в по-късна възраст проявяват различни емоционални проблеми, трудности в общуването и обвързването, както и несигурност в намирането на свои водещи интереси и форма на реализация.

Ето защо най-добре е детето да се докосне до изкуството възможно най-рано, но и в някаква степен да е в близост до него през целия си живот. Дори и да не е призвание, изкуството винаги спомага за това да има хармония, баланс и красота в живота на човек.

УКЛЕН

ЕАТЪР

Направете си кукли за своята постановка или отделен театрален етюд от каквото прецените. Може да използвате плат, картон или пластилин, както и кутия от прясно мляко. Дайте свобода на вашето дете да избере сюжет на постановката,

както и персонажите, които ще участват. След това оставете всичко на фантазията.

Куклите от кутии за мляко изискват следните материали: кутии за мляко, хартия за апликиране, ножици, лепило, прежда и други материали за колаж, като копчета, панделки, пайети.

Как да пригответе самата кукла? Вземете празната кутия от мляко и я разрежете през средата, като оставите едната страна на кутията неразрязана. След това апликирате горната част на кутията като лице, като поставяте очи, нос, хартиени лентички за коса, шапка, панделка или каквото друго желаете, но тази горна част завършва с устни. Долната част на разрязаната кутия представлява тялото на куклата. Тук също изборът как да я украсите е изцяло ваш.

Кутията за мляко трябва да има здрав, свързващ двете части край, за да могат горната и долната част на кутията да се отварят като уста с ръка.

Това, което ще постигнете в това съвместно създаване на изкуство, ще помогне на децата да говорят за себе си и да пресъздават емоции, които ги владеят в този момент чрез игра и по забавен,

творчески начин. Освен театрална постановка, можете да предложите на детето да изработи каквато кукла иска то или да го насочите, като му предложите да направи кукла, която прилича на него, която му напомня за приятел или член на семейството, кукла на някой, който му създава проблем в момента. Може да му дадете инструкции да говори с куклата или чрез ролева игра накарайте куклата да сподели мислите, чувствата и грижите си.

ДЕТЕТО И УСПЕХЪТ,

***или какво му е нужно на едно дете,
за да може да напише своя сценарий
за успешен живот***

Какви изненади крие съдбата на всеки човек?
Защо дадени личности са по-успешни от други? От
какво би могло да се предопределя нещо толкова
важно? Кои са факторите на успеха?

Някои хора вярват, че успехът в живота зависи от
стечението на обстоятелствата, от генетика, от
това, кои са родителите ти, от близки и приятели,
от късмет и т.н. Успешните хора всъщност знаят, че
животът е резултат от вярвания, нагласи и
поведение. Без значение каква е личната ви

представа за успешен живот, тези характеристики са определящи.

Много често, когато говорим за успеха на нашите деца, ние имаме пред вид темата за интелигентността. Някои родители и учители приемат като показател за степен на успешност това, как детето се е справило на тестовете или изпитванията. Не че бих искала да вляза в задочен спор с цялостната образователна система, но ще си позволя една малко по-различна гледна точка, а именно: успехът е форма на поведение и опира до много и различни качества на личността. Той не може да се измери само в заучен материал. Успехът може да се открие в отношението към другите хора, към личните отговорности и задължения, към интересите и свързаните с тях занимания. Успехът е в спорта, игрите и трайните, стойностни взаимоотношения. Той зависи от качества, свързани с характера, или иначе казано, от специфични умения, като постоянство, упоритост и настойчивост, добросъвестност, любознателност, жизнерадост и самоконтрол. За да бъдат истински готови за живот в 21-ви век, децата разбира се имат нужда от академично образование

на високо ниво, но и от нещо повече. Има основни житейски умения, като възможности за екипна работа или умения за целеполагане, които биха могли да подпомогнат и да подсиgurят бъдещия им успех. Това не са вродени качества, а се възпитават и развиват и колкото по-рано се започне, толкова по-добре, защото никога не е твърде рано.

Детето се ражда със стремеж към учене или по-точно казано към усвояване, към овладяване на средата, която го заобикаля, но за успех то трябва да бъде подготвено. Всеки родител желае най-доброто за детето си, надява се, че то ще стане един здрав, щастлив и удовлетворен възрастен, уверен в себе си и успешен във всичко, което избере да постигне в своя живот. Сигурно сте се замисляли и сте търсили отговор на въпроси като тези: „Как бихме могли да бъдем полезни и какво бихме могли да направим за това децата ни да станат успешни хора?“. Възможно е да имате притеснения за това, че децата ни растат и ще трябва да се реализират в свят на непрекъснати промени и неочаквани предизвикателства. Онова, което ще им бъде от особено голяма полза, е да ги

насочвате с обич и добър пример. Това поведение, което децата виждат, дори несъзнавано, се запечатва като модел за подражание. Т.е, за да бъде уверено в себе си, детето трябва да е видяло това в родителите си. Трябва и да е имало спокойствието, сигурността и грижата, получени в семейство, в което има емоционална удовлетвореност и пълноценни, подкрепящи взаимоотношения.

Децата са отлични фантазьори и често потъват в мечти за това, какво ще постигнат, какви ще бъдат, с кого ще бъдат, какво ще имат и т.н. Те са изключително отворени към нови идеи, особено към такива, които могат да им помогнат да получат или да постигнат това, което желаят. Необходимо е да им бъдат поднесени естествено и забавно, под формата на поучителна история или игра. Това ще ги провокира и ще ги въвлече, защото по този начин децата възприемат успешните стратегии не като наложени отвън и чужди, а съвсем естествено – като техни собствени. Преживяванията от ранно детство оказват силно влияние. Всъщност психиката, особено при децата,

е толкова чувствителна, че може да повлияе на всички процеси в организма, както и за развитието на личността като цяло. Вярвам никой не се съмнява в това, че здравословното състояние на детето, неговото бъдеще и успех като личност, е свързано с психическото му здраве. Ето защо, всеки, който работи с деца, има огромна отговорност за тяхното бъдеще. Това е така, защото детето твърде безкритично вярва и се доверява на авторитетите. Ако от тях то научи, че успехът е нещо, с което се раждаш, получаваш свисше, нещо, което не е за всеки, а е само за избрани, то ще приеме това за даденост и може да се откаже да избира, да решава, да търси и да намира онова, за което мечтае. Така по пътят му на развитие и превръщането му в зрял, възрастен човек, то ще е загубило своята вяра, ентусиазъм и спонтанност, и тъй като в природата няма празно пространство, на тяхно място естествено ще се появяват негативни мисли и идеи, както и страхове от трудности, неуспехи и провали. Може да стане и точно обратното. Ако децата бъдат окуражавани и уважавани да намират форми за реализация, ще израснат уверени в себе си, с идеята, че могат да

постигнат всичко желано и с вътрешна сила, която да им помогне да преодолеят трудностите, които животът неминуемо поднася. Детето може да се научи от своите родители и учители, че няма невъзможни неща – има само такива, които изискват то да се опита да постигне, да положи усилия, а не да чака желаното да се появи само, и че ако даде от себе си, ще направи успехът истински свой.

ървото на УСПЕХА

Материали:

Голям лист хартия за рисуване, материали за апликиране, пастели, маркери, ножици, лепило или тиксо.

Процедура:

На големия рисувателен лист, заедно с детето, очертайте и оцветете стъблото на дървото.

След това изрежете отделните листа, които могат да бъдат в избрана от детето форма – може да са очертанията на неговата ръчичка или някаква друга. Нека отделните листа бъдат оцветени също по избран от детето начин, но те трябва да съдържат положителни качества, които заедно да приемете, че детето притежава, както и снимки или рисунки на хора, които детето харесва и иска да им подражава, на събития, които желае да му се случат, както и на неща, които би се радвало да има, места, които иска да посети, награди, които иска да спечели.

Дискусия:

Дискусията се фокусира върху избраните образи, на кого и на какво са те, кои качества детето има или е необходимо да развива допълнително, за да постигне онова, към което се стреми, какви стъпки са необходими, за да бъде постигнат неговият успех. Можете да потърсите биографиите на хората, на които то желае да подражава и така детето да се запознае с това как те са постигнали своя успех.

РАТЯ И

ЕСТРИ

Взаимоотношенията между братята и сестрите съдържат потенциала да бъдат най-дълготрайните през живота на човек. Децата в едно семейство създават уникално свое общество, което минава през различни етапи и има характерни закономерности на развитие. Още с появата си помалкото дете подлага на истинско изпитание по-голямото, което трябва да се научи да дели с някого всичко онова, което преди това е било само негово. За пълноценното развитие на личността на детето е необходимо то да има възможност да

общува не само с възрастни, но и с връстници, а в рамките на семейството това са братята и сестрите.

Приятелството между братя и сестри е деликатно и понякога трудно постижимо. Съществуват братя и сестри, които споделят силни и топли чувства и са много привързани помежду си. Това, разбира се, е идеалният вариант. Не са рядкост обаче и случаите, в които братя и сестри са разделени от съперничество, борба и враждебност, защото се борят за пространство, вещи и най-вече за родителска обич и внимание. В една детска душа съмнението за това, че не е обичано достатъчно, причинява истинска драма с дълготрайни последици.

Особеностите в развитието на детето могат да бъдат в пряка зависимост от фактори, като общия брой деца в семейството, поредността на появяването, пола, както и възрастовата разлика помежду им.

Психоаналитикът Алфред Адлер отдава голямо значение на реда, в който децата се раждат. Тази позиция той разглежда като основа, върху която се създават нагласи, обособяващи стила на

живот. Той дава стереотипно описание на „типичните“ личностови особености на първото дете в семейството, второто, последното, както и на единственото дете. Най-значим за бъдещето все пак остава фактът как детето възприема и преживява своето място в семейството, а това от своя страна зависи от стила на възпитание, който налагат родителите. Той може да бъде индивидуален към всяко дете.

Първото дете, според Адлер, има завидното положение за известен период от време да бъде единствено дете. Майката и бащата влизат в ролята си на родители за първи път, което е съпроводено с много вълнение и максимално отдаване на любов, внимание и грижи. Това продължава до момента, в който се появява следващото дете в семейството и лишава първото от това привилегировано положение. Образно казано го сваля от трона, на който седи. Това събитие може да бъде възприето много драматично от първото дете и да го промени. Родителските ласки и внимание са насочени в голяма степен към малкото и е съвсем естествено голямото дете да се опитва да си върне първенството в това

отношение. Може да стигне до там, че да загуби изградени навици и да започне да се държи като бебето. Това така или иначе е обречено на неуспех, защото онова блажено негово единовластие никога повече няма да се върне, каквото и да бъде направено. Постепенно първото дете се отказва съзнателно да влияе върху родителите си, защото е обезкуражено от това, че нищо положително за себе си в крайна сметка не успява да постигне. Много често като резултат от тази вътрешна борба на първото дете, то се изолира и в някаква степен се научава да се справя само, без да му е нужно нечие одобрение. Според Адлер, първите деца са по-скоро консервативни като нагласи, стремят се към влияние, власт и са лидери, които уважават и зачитат семейните ценности, така също инициативни, грижовни и отговорни. Трябва да бъде отчетен и фактът, че има известна разлика в проявите при двата пола, защото по-голям брат и по-голяма сестра са роли, които съдържат свои специфики.

На второто (средното) дете от самото начало му е зададено да трябва да догони своя по-голям брат или сестра, да се състезава с тях и да

спечели. Много често, благодарение на това, неговият темп на развитие може да е значително по-ускорен от този на първото дете. То например може да проходи или да проговори по-рано. За по-малкото дете ситуацията да бъде единствено дете не е съществувала. Освен това, ако има по-малко братче или сестриче, ще му се налага да се грижи и да дели родителската обич с него. В резултат на това средното дете израства много честолюбиво, със стремеж да бъде победител и да се самодоказва. За да се сдобие с желаното превъзходство, то използва и преки, и заобиколни методи. Според Адлер, дете с тази позиция в семейството може да си поставя прекалено високи, непостижими цели, които всъщност да крият твърде висок риск от неуспех.

Положението на последното дете (най-малкото) е уникално в много отношения. На първо място, то никога не изпитва чувството да бъде „лишено от трона“ на първородно, а има и привилегията да бъде обгрижвано не само от родители, но и от по-големите си братя и сестри. На второ място, то е наследник на всичко, което доброволно или не съвсем му е завещано от по-

големите деца, и съответно може да има много по-малко собствени, само негови вещи. Позицията на най-малък предполага наличието на много повече авторитети, които задават правилата и имат привилегии, нещо, с което само то не се ползва. Това може да причини чувство за непълноценност и усещане за зависимост. Много често родителите тълкуват погрешно силното желание на детето си да има по-малко братче или сестриче. То всъщност иска да избяга от ролята на най-малък и да стане авторитет (кака или батко) за някого. Въпреки това, пред най-малкото дете стои предизвикателството да се докаже и да надмине по-големите, като стане най-добър в това, с което се занимава. От друга страна, тази позиция може да предопредели точно обратното – детето да стане по-безотговорно и лекомислено от по-големите деца и съответно да създава повече трудности на своите родители по отношение на възпитанието му.

Според Адлер, най-характерното за единственото дете е това, че то не познава конкуренцията от страна на връстници в семейството. То не се е борило за тази позиция с никого и никога не е делило своето централно

място в семейството. През цялото си детство е фокусирано живота на семейството. Тези условия биха могли да предполагат известни трудности във взаимоотношенията с връстници.

Факторите, които оказват влияние върху формирането на личността на детето в семейството, са най-различни. Въпреки че има много сходства (един дом, едни и същи родители, еднакви условия, близка възраст и т.н.), братята и сестрите могат да бъдат така различни едни от други, както са различни спрямо децата от други семейства. Това е свързано до голяма степен с индивидуалния личен опит, който има всеки човек. Именно той обосновава понякога големите личностови различия дори и между близнаци. В това, че всеки е по своему уникален, се крие сериозно предизвикателство за всички членове на семейството. Абсолютно различни личности, без оглед на това дали желаят или не, са събрани, за да живеят заедно и да споделят близки взаимоотношения. Така погледнато, не е странно да се приеме, че много често може да се появи неприязън и да се стигне до конфликти. Важно е да се приеме фактът, че децата в семейството могат

не винаги да се разбират добре. Трябва да бъде избягвана ситуацията, в която децата злословят едно срещу друго. „Ще кажа на мама!“ е изнудване, което не трябва да бъде подкрепяно.

Значимата роля на родителите предполага да бъдат избягвани следните грешки:

- Да се плашат от силните емоционални изблици на децата си и всячески (с добро или не) да се стремят да влязат в ролята на миротворци. По този начин те не дават възможност на децата да изживеят своите емоции, да ги изговорят и да се заявят. А като резултат, детето расте с обида и израства с чувството за вина за това, което изпитва.
- Друг вариант за погрешно отношение е да бъде възприемана ситуацията като напълно нормална и да не се отдава никакво значение на отношенията между братята и сестрите.
- Много родители сравняват децата си едно с друго и по този начин несъзнателно допринасят за техните враждебни отношения.

Важно е да се говори с децата за възможната причина, която стои зад раздразнението и

конфликтите. Френската психоаналитичка Франсоаз Долто пише, че „няма безпроблемно възпитание, но най-важното е това да се знае и никога да не бъдат обвинявани децата за трудностите, които изпитват или ни създават.“ (Основни етапи на детството, Изд. „Колибри“, 2009)

Ако родителите успеят да формират пространство за всяко дете в семейството, както и за отношенията между тях, то децата ще получат много ценен житейски урок, ще им бъде даден модел, който по-късно те да пренесат в собственото си семейство. Ще се научат на няколко важни неща: да ръководят собствения си живот, без да изпадат в личностна зависимост, да търсят и намират компромиси, да се приспособяват, да се привързват, да намират изход от конфликтни ситуации, да отстояват своята индивидуалност и да уважават и зачитат различието в другия, т.е. ще станат успешни хора с трайни и пълноценни взаимоотношения.

ВТО-

ПОРТРЕТИ

И

ОРТРЕТИ

Изследване на емоциите

Материали:

Хартя за рисуване, бои, маслени пастели.

Процедура:

Помолете децата си да вземат по един лист и да го сгънат на три равни части като се получат по

три сектора от двете страни на листа. Накарайте ги в първата част от вътрешната страна на листа да нарисуват себе си ядосани, във втората да се нарисуват тъжни, а в третата - весели. Нека след това да си разменят листовете и да дадат възможност на своите братя и сестри да им направят портрети (как по-често ги виждат те) от външната страна на листа.

Дискусия:

Разговорът се фокусира върху изучаване на различните емоции и изследване на собствения образ, както и на образа, възприеман от другите. Могат да бъдат обсъдени успешни варианти и механизми за справяне с негативните емоции.

ДЕТЕТО И ЛЪЖАТА

Лъжата е много разпространен проблем в отношенията между родители и деца. Да, децата наистина много често не казват истината или в някаква степен я спестяват. Това не е лесно да се приеме от родителите, които винаги са били с усещането, че имат честни, открити и откровени отношения със своето дете. Как е възможно то да си позволява да бъде неискрено именно с тях? Преди всичко е много полезно да се опитаме да вникнем в детайли за изясняване на два важни въпроса: кога се появява лъжата в живота на детето и какво се крие зад нея.

Децата се раждат без знание за това, кое е морално, добро или лошо. Това е нещо, което те трябва да разберат и да научат. Тъй като са основни

модели за подражание в живота на децата, родителите имат решаваща роля да покажат честност със своето поведение и думи. Те също така имат и най-голямо влияние в създаването на истината като ценност и ангажимент.

Най-често децата започват да лъжат на около три години. Тогава се формират социални емоции като срам, тактичност, гордост, чувство за вина. Това е период на значителни постижения и развитие в две посоки – на речта и въображението. Речта заляга в основата на логическото мислене, а въображението позволява отделянето от непосредствено заобикалящата реалност и дава възможност фантазмено да се трупа опит и да се опознава заобикалящия свят с неговите хиляди неизвестни. Функциите на съзнанието своеобразно се удвояват: от една страна, продължава трупането на информация – тежкото тежи, топлото пари и т.н., а от друга – се усвоява въображението, фантазията и играта. Има граници между тези функции, които не се преплитат. Дори и най-малките деца много точно различават реалност и измислица. Ако детето готви обяд за куклата си, а ролята на бисквита играе дървено кубче, то никога

няма да се опита наистина да яде от кубчето. Можете също да видите как него го боли ръчичката от инжекцията, която сте му поставили, докато играете на чичо Доктор. Детето фантазира в най-различни ситуации – тогава, когато му липсват знания или опит, когато е тревожно, когато общува. Самите родители много често поставят началото на това да се замества реалност с фантазия. Децата са невероятно любопитни и активни. Те искат всичко да докоснат, да опознаят. Привлечени са най-вече от предметите на възрастните. Когато родителите подтикват малкото дете да мисли, че скъпият телефон на мама или татко, с който то така силно желае да си поиграе, е именно този от играчките му или пък същият мистериозно е изчезнал, те реално са искрени с него, правят компромис със своето дете, а това то бързо разбира.

Важно е да се има в предвид, че първите хитринки, които се опитва да прилага детето като преиначава действителността, не трябва да се възприемат като проблем. Нещо повече, в определен смисъл това е показател за неговото развитие.

Постепенно се появява идеята, че и детето може да представи един своеобразен заместител на реалността, а от своя страна родителите могат и да не знаят всичко, което е помислено или направено. Следователно, може да им бъде казано нещо, с което хем да се получи желаното, хем да се постигне отново комфорта и сигурността. Растящата любознателност – от една страна и увеличаващите се забрани на родителите – от друга, са основните причини малкото дете да се опита с помощта на измислица и малко фантазия да преодолее наложените му ограничения. Повечето родители се отнасят към това много болезнено. Не могат и не искат да приемат, че тяхното прекрасно малко детенце е способно на такава грозна постъпка като лъжа, която подкопава доверието помежду им. В такъв момент те прилагат натиск, следят думите му, заплашват и го заставят да си признае неискреността.

Тази тактика е първото спонтанно въздействие от страна на родителите, но като цяло е доказала, че не е много ефективна. Детето хванато и признало, че е излъгало, ще се извини и може само след минути да ви излъже, докато ви гледа в

очите. Възможен ли е успех над детската лъжа? Като цяло лъжата е една от най-изследваните теми в психологията. Специалисти дават знания и подробни насоки, за да могат хората да улавят моментите, в които с тях другите са неискрени, но всички са категорични, че стремежът да бъде преодоляна, борбата с лъжата са безсмислени, защото тя реално в различна степен е част от живота на съвременния възпитан човек.

Тактичността, добрият тон, необходимостта от компромис, съобразяването, уважението към чувствата на другите в определени ситуации изискват от време на време да се прибегва към неискреност, полуистини, а понякога и към лъжи. За съжаление не всички лъжи са от благородни подбуди. Има и такива, които целят злепоставянето, нараняването, ограбването и унижението на другите. Съвсем естествено е користта, злонамереността и цинизма да предизвикват осъждане и заклеймяване. Именно това е и причината, поради която самата дума „лъжа“ е приела толкова негативен смисъл, както и забраната да се лъже е станала една от десетте божии заповеди. Като цяло обаче, „допустимата“ и

„безнравствената“ лъжа произхождат от едно и също начало. Най-същественото е да можем да научим детето да усеща къде е границата и да не позволим неговата вежливост да се превърне в лъжливост.

Какви могат да бъдат мотивите детето да пожелае да излъже?

- Една от възможностите е то да се опитва да се защити. Понякога отговорностите, които му се възлагат са твърде големи, а съобразяването с него и с това, което го интересува – недостатъчно.

Очакванията и наложените норми трябва да бъдат не само разумни, но и тактични и зачитащи онова, което е важно за детето. Не трябва безцеремонно да бъдат прекъръшвани неговите намерения или да бъде грубо прекъсвана неговата игра. Ако искаме да научим детето да слуша какво му се казва и да уважава онова, което изискваме, трябва преди това то да е получило подобно отношение;

- Детската лъжа може да е компенсация за понесено поражение. Децата са много чувствителни и когато не са достатъчно успешни, те лесно усещат разочарованието у своите близки.

Тогава ще се опитват да разкрасяват и най-баналната случка в детската градина или в училище. Ще разказват с подробности за това колко са били отличени от учител или треньор, как са били давани за пример. Дори при минимално постижение, те го преувеличат до много голяма степен само и само да получат одобрителния, изпълнен с гордост поглед на мама и татко. Тези деца са недостатъчно похвалени, от които се очаква много – повече, отколкото те имат сили или желание да дадат. Ако получат повече подкрепа и приемане, това ще ги направи по-уверени в собствените им възможности, по-смели, а така и реалните успехи ще се появят;

- И по-големите деца обичат да съчиняват „невероятни“ истории, които са преживели. При някои, това могат да бъдат разкази за случки с извънземни, духове или страховити и загадъчни герои. При други, това може да са измислени преживявания на споделени силни чувства с любимо момиче или обичано момче, героични постъпки, получени големи постижения в науката или спорта, екзотични пътешествия и т.н.. Не рядко срещана фантазия при юношите са историите за

раздяла с истинските родители веднага след раждането. Причината за това може да има дълбоки корени и да не е лесно разбираема от околните. При всички случаи в основата стои желанието да бъде придадена по-голяма важност на собствената личност, да бъде предизвикан интерес. Тези истории могат да говорят за неудовлетвореност от себе си, от положението в семейството или в групата от връстници, но биха могли да бъдат и видени като колоритно и живо въображение, което е предпоставка за творческа личност.

Всички деца лъжат. Борбата срещу това е обречена на неуспех. Важното е да бъдат обучени как да намират решение за себе си в трудни ситуации, така че да не разчитат на лъжа. Да получат пример за честни взаимоотношения в семейството, за доверие и приемане.

Изследване на въображението

Инструкция:

Предложете на детето си да му задавате „фантастични въпроси“, които са свързани с нещо невъзможно, което не може да се случи в истинския живот. В приказките и „на уж“ обаче може всичко.

1. Ако можем да вържем облак с въже, какво би направил?
2. Ако можеш да ставаш висок колкото кран, какво би направил?

3. Ако можеш да ставаш невидим, какво би направил?
4. Ако можеш да минаваш през стени, какво би направил?
5. Ако можеш да четеш мислите на хората, какво би направил?
6. Ако можеш да говориш езика на животните, какво според теб щяха да ти кажат те?

И т.н. Провокирайте и своето въображение. Така ще предложите на детето си една забавна игра, от която може да научите и нещо, което не знаете за детето си? А може просто да погледате облаците, да им придадете форма и да създадете приказка с героите и предметите, които ще видите заедно на небето. След такава игра, небето за вашето дете никога няма да бъде същото, а ще е изпълнено с образи и забавление.

ДЕТЕТО - ТРАДИЦИИТЕ И СЕМЕЙНИТЕ ПРАЗНИЦИ

Децата много обичат да празнуват. Това е така близко до тяхната природа. Празничният ден винаги носи голямо щастие, красота, нежност, подаръци, внимание, срещи с любими хора, отбрани най-вкусни ястия и т.н. С всичко това в този ден се създава една магическа атмосфера и той се превръща в ярко преживяване. Празниците провокират детето към творчество, раждат в душата му светли чувства и благородни пориви, създават умение за качествено и емоционално общуване с другите, духовно обогатяват ума и сърцето му. Те са като оживяла приказка за него. Всеки възрастен човек грижливо пази спомени от детството, в

които е очаквал, преживявал и споделял празнични мигове.

Традициите, обичаите и празниците съставляват голяма част от живота на всяко семейство. Те му придават уникалност. Някои са възприето наследство от поколения, но има и такива, които са новосъздадени, свързани с отделните хора, техните взаимоотношения, постижения и паметни дати.

Думата „традиция“ идва от латински език и означава предаване във времето. Семейните традиции са основните пазители на дух, история, вярвания, очаквания и надежди, които хората споделят помежду си. Те укрепват семейните връзки и отношения. Чрез тях може да се възпитава, защото имат голяма сила на въздействие.

Приобщаването на детето от най-ранна възраст към семейните традиции е много важно. В началото неговата роля е на пасивен наблюдател, но постепенно ще става все по-активен участник. По този начин то има възможността да се почувства включено и да вложи своето дейно

участие в тези така емоционални, щастливи мигове с хората, които са му най-близки. А един ден то на свой ред ще ги предаде на своите деца. Песните или приказките преди сън, регулярните събиранията около масата на баба и дядо, подготовката и празнуването на Коледа, Нова година, Великден, както и значимите лични празници на всеки в семейството – именни и рождени дни, сватби и кръщенета, взети изпити, спортни постижения, успешно завършване на образование или начало на мечтана кариера са от изключително значение за това отделните хора да се превърнат в задружно и сплотено семейство. Съвсем естествен е стремежът на човек към обич, принадлежност, сигурност, закрила и уют. Именно това е призиванието на семейството. Празниците в него са мигове, които създават спомени. Те носят със себе си радост, споделяне и взаимност, нещо много важно за детето, защото то с появата си търси своето място във фамилията, открива своите връзки в нея, разбира нейната история, писана години преди него. Именно радостта и удоволствието, които носят със себе си семейните традиции и празници способстват за създаването

на чувство у детето за цялост, стабилност и свързаност на семейството, за неповторимост и искреност на отношенията в него. Способстват за това да се изгради положителна нагласа, увереност на детето в себе си и в бъдещето. Това са базови характеристики и се формират още в най-ранно детство. Ето защо колкото повече топлина и нежност в дома, толкова по-добре. Колкото по-радостно и щастливо е детето, толкова по-щастливо ще бъде то, когато стане възрастен човек.

За съжаление днес се забелязват промени, които не са по посока на това хората да стават по-близки, а напротив. Има мнения, че спазването на семейните традиции е нещо отживяло, изчерпал се остатък от миналото, който трябва да се променя и развива съобразно новото време. Напрегнатият ритъм и начин на живот много често не дава възможност дори да се събере семейството около масата и да вечеря заедно. Не са малко днешните деца, които имат „вечно заети“, а след това „вечно уморени“ родители, с които никога не стига времето, за да си поговорят. В семействата, в които има място за традиции, децата ще могат да се радват на повече внимание от страна на

възрастните, защото за празника тези два свята се срещат, ще го подготвят и ще преживяват радостта заедно.

Като се пази и продължава традицията, се запазва и връзката между поколенията. Ако мислите, че някоя хубава традиция във вашето семейство е била изгубена с времето, бихте могли да направите свое увлекателно семейно изследване, като започнете да разговаряте с най-възрастните, които да ви разкажат за нея.

Да бъде обогатен живота на семейството с някаква нова традиция винаги е чудесна идея. Без да се налагат строги правила, за да просъществува тя, много важно значение има след като бъде създадена, да се спазва регулярно и в нея да участват всички членове на семейството. Това ще внесе разнообразие и нови емоции, ще окаже благотворно влияние на отношенията. Колкото са повече походите близки и роднини да се събират, за да прекарат радостни моменти заедно, толкова по-силна ще бъде връзката между тях.

ПРОУЧВАНЕ

Наясно ли сте кои са важните хора за вас? На кого наистина държите, кого наистина обичате, без кого не искате да живеете?

Инструкция:

Представете си, че ви предстои участие в експедиция на далечен самотен остров за много дълго време – години. Съобщават ви, че трябва да тръгнете спешно, няма време за подготовка.

Разрешено ви е да вземете със себе си петима човека и десет любими неща.

Направете списък на хората и на нещата, които ще вземете със себе си. С какво те са така важни за вас?

ПСИХОЛОГИЯ В ПИСМА

Произведението Психология в писма създадено от Система "Знам и мога" ползва Криейтив
Комънс Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International договор.
Базирано на следната творба:<http://znamogika.wix.com/academica-znamogika>.